

one koja prihvaća misliti, ne polazeći od razmišljanja o svojoj povijesti već o sadašnjosti.

Za kraj Knežević obrađuje ikonu post-modernog mišljenja J. Derridu, koji iskustva slobode i jednakosti traži izvan prava, jer zakoni sadrže trag pravde, zasnovani su na autoritetu, te ovise o nasilju. Demokraciju Derrida odbija jednačiti s režimom te drži da ona predstavlja permanentno preformativno djelovanje za zbiljsku slobodu, pravdu i jednakost, a ne stanje neke konkretne države. Ono na čemu Derrida inzistira jest apsolutna pojedinačnost koja predstavlja jednakost prava zasnovanog na apsolutnoj jedinstvenosti. To podrazumijeva oslobađanje od svih isključujućih mitova zajednice i nastanak spremnosti da se i onaj koji ne podliježe vladajućim obrascima identifikacije i legitimacije bezuvjetno prihvati kao jednak.

Za kraj može se konstatirati da je knjiga *Sloboda i vladavina* s pregledom razvoja ključnih pojmova kroz različite autore i različita povijesna razdoblja izvrstan prikaz teme kojom se autor odlučio baviti. Osim naglaska na naslovnim pojmovima Knežević nam obradom različitih mislilaca omogućava da steknemo uvid u razvoj političke misli kroz razdoblja i tako dobijemo preglednu sliku francuske političke teorije. Osim cjelokupne slike koju nam autor pruža također dobivamo uvid u političke teorije svakog pojedinog obrađenog mislioca te time ova knjiga uvelike može poslužiti svim zainteresiranima za ovu temu kao i za obrađene političke teoretičare.

Andrea Žic
Fakultet političkih znanosti, Zagreb

Prikaz

Jean Picq
**Povijest države u Europi:
vlast, pravda i pravo od
srednjega vijeka do naših dana**

Fakultet političkih znanosti, Zagreb, 2014,
596 str.

Jean Picq, profesor na pariškom Institutu političkih znanosti (*Sciences Po*), na temelju svojih predavanja studentima odvažio se napisati jedno opsežno i značajno djelo o povijesti države u Europi. Stoga je knjiga koncipirana kao udžbenik s mnoštvom razjašnjavajućih digresija o važnim ličnostima (vladari, filozofi, pravnici...) ili pak o ključnim političkim događajima koji se spominju u glavnom tekstu. Čitajući ovu knjigu, uvidamo kako se primarno radi o pravnoj povijesti države ocrtanoj nizom pravno-političkih akata navedenih i objašnjenih u tekstu. Međutim, širim opisima konteksta političkih događaja, čiji rezultati su upravo ti pravno-politički akti, dobiva se dublji i kvalitetniji uvid. Također, referirajući se na široku paletu autora od Machiavellija i Bodina preko Hobbesa, Carla Schmitta i Hanne Arendt do Jürgena Habermasa i Michela Foucaulta, autor se predstavlja i kao vrsni poznavatelj političko-teorijske misli koja nadopunjuje pravno-povijesni pristup.

Knjiga je podijeljena na šest dijelova čiji redosljed ocrtava glavne momente u povijesti razvoja države kao ideje, ali i kao institucije u Europi. Neka poglavlja posve-

ćena su jednoj državi čiji je pravno-politički razvoj u tom trenutku predstavljao prekretnicu u Europi, primjerice Engleskoj u 17. stoljeću ili Njemačkoj nakon dolaska Hitlera na vlast i uspostavljanja nacističkog totalitarnog režima. Međutim, velik dio je posvećen Francuskoj, što opravdava činjenica autorova podrijetla i odličnog poznavanja pravno-političke povijesti svoje zemlje.

Prvi, uvodni dio vraća se na same izvorne ideje države i prava, u antičko doba, navodeći judeo-kršćanske, grčke i rimske korijene intelektualne misli o državi u Europi. Jeruzalem, Atena i Rim figuriraju tako kao tri izvora čiji će se tokovi spojiti u jednu rijeku iz koje će kasniji europski mislioci crpiti svoja znanja. Međutim, autor će u prvom dijelu knjige odrediti srednji vijek kao razdoblje u kojem se postavljaju temelji kasnijem razvoju država u Europi.

Drugi dio posvećen je upravo srednjem vijeku od 1000. do 1500. godine, kao razdoblju u kojem nastaju države, a koje autor naziva dobom zapadnoga srednjovjekovnog kršćanstva. Čitatelja se podsjeća koliko su teološko-političke rasprave o sukobu autoriteta pape i svjetovnih vladara bile važne u smislu intelektualnog doprinosa razvoju ideje države. Također, upravo je Rimski crkva, prema autoru, postavila prvi moderni oblik države te je i pravno i organizacijski poslužila kao inspiracija modernim državama. U tom razdoblju dolazi i do intenzivnog bavljenja rimskim pravom na brojnim srednjovjekovnim europskim sveučilištima, te se uspostavljaju brojne škole koje na svoj način daju komentare na rimsko pravo (glosatori, postglosatori).

Treći dio bavi se razdobljem afirmacije država, koje autor povezuje s razdobljem vjerskih ratova, odnosno razdobljem re-

formacije i protureformacije koje prethodi Tridesetogodišnjem ratu (1618-1648) čiji je rezultat, Vestfalski mir (1648), važna prekretnica u međunarodnom razvoju koncepta države. Naravno, Tridesetogodišnji rat nije samo vjerske naravi jer se radi i o pokušaju stvaranja novog poretka u Europi, pa stoga nije čudno da pojedini katolički vladari stvaraju saveze s protestantskima uperene protiv moćnijih katoličkih suparnika. No bez obzira na karakter rata, njegov rezultat bit će povijesna prekretnica jer će upravo Vestfalski sporazum dovesti do pojave "Europe država", priznajući granice i suverenost država. Stotinjak godina prije Augsburški mir (1555) promovirat će poznato načelo *cuius regio, eius religio*, kojim se uspostavlja teritorijalnost vjere te se radi uspostavljanja i očuvanja mira nameće potreba za afirmacijom država. Drugim riječima, papa i univerzalna *societas christiana* više ne igraju važnu ulogu.

Slijedi dio posvećen razdoblju prosvjetiteljstva kao ujedinjujuće snage tadašnjeg europskog kontinenta, što se u politici ogleda u uspostavi ravnoteže snaga između najvažnijih europskih sila. Vrijeme je to centralizacije država, važenja načela *državnog razloga* i prosvijećenog apsolutizma. Posljednje poglavlje ovog dijela posvećeno je Američkoj i Francuskoj revoluciji, događajima koji su bili otvoreno inspirirani mišlju najvažnijih prosvjetiteljskih političkih mislioca, a koji su u praktičnom smislu inovirali politiku ozbiljujući ideju države-nacije te ideju federalizma (Američka revolucija).

Pretposljednji dio posvećen je razdoblju konfrontacije država, koje se primarno referira na Prvi i Drugi svjetski rat, ali obuhvaća i period snaženja ideja nacionalizma

i nacionalne države u 19. stoljeću, uspon liberalne države (Engleska, Francuska) i totalitarnu reakciju na nju u obliku nacističkih, fašističkih i komunističkih režima. Prema autoru, totalitarne države primjer su izopačenosti prava i zakona, što ga vodi prema zaključcima o krhkosti demokratske države te o opasnosti od nacionalne ideje dovedene do ekstrema.

Posljednje, šesto poglavlje posvećeno je Europskoj uniji kao zajednici izgrađenoj na pravu i putem prava. Riječ je o povijesno jedinstvenom načinu povezivanja suverenih država koji pred njih postavlja velike izazove što se pak ogledaju u novom načinu upravljanja (regulatorna država), prenošenju određenih ovlasti država na institucije nadnacionalne razine (Europska središnja banka, primjerice) te preispitivanju poimanja demokracije u okviru širem od nacije-države (problem demokratskog deficita EU-a). Sve je to zapravo izazov tradicionalnoj ideji suverenosti koju se ili treba redefinirati ili naprosto odbaciti jer više ne pokazuje slaganje s stvarnošću. Nakon dugih vremena nasilja i sukobljavanja, a pogotovo nakon razornih i zastrašujućih iskustava Prvog i Drugog svjetskog rata, Europa se okreće izgradnji i miru, što ne znači da takva zajednica država postaje beskonfliktne naravi. Naprotiv, prostor za razmirice i konfrontiranja je velik, ali se taj potencijal sukoba kanalizira na jedan drugačiji način, posebno imajući u vidu krvavu i tegobnu povijest koju Europa nosi na leđima.

Knjiga Jeana Picqa vrijedno je djelo o povijesti države i prava u Europi. Kao takvo, "europocentrično", nudi i svojevrsan politički uvid u ideju Europe i njezino značenje u različitim povijesnim razdobljima

od srednjega vijeka do danas. Slijedeći put kojim nas Picq vodi u svom intelektualno izazovnom i opširnom štivu, stvaramo dojam o jedinstvenosti europskog načina promišljanja ideje države, te još više o iznimnosti njezinog nastanka, ali i o iskustvu koje možemo zajedno podijeliti kao stanovnici kontinenta zvanoga Europa. Ovaj kratak prikaz ne uspijeva dočarati svu slojevitost i značaj ovoga djela te preostaje jedino preporuka da ga se svakako ne zaobide.

Mirela Radonjić

Fakultet političkih znanosti, Zagreb

Prikaz

**Scott Burchill
i Andrew Linklater (ur.)
Theories of International
Relations**

Basingstoke, Palgrave MacMillan, 2013 (5. izd.),
v + 388 str.

Prije devetnaest godina publicirano je prvo izdanje zbornika *Theories of International Relations*, da bi 2013. godine izašlo u petom izdanju. Rijedak uspjeh koji su urednici Scott Burchill i Andrew Linklater postigli ne samo objavom pet izdanja i opstankom na tržištu udžbenika gotovo dvadeset godina već i popularnošću ovog djela u studijskim programima iz međunarodnih odnosa upućuje na stav da bi hrvatsko čitateljstvo trebalo toj knjizi posvetiti više pozornosti.